

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه الزهرا (سلام الله عليها)

شهرستان خوی

ویژه علامه حلی

عنوان

علت گریز جوانان از دین

استاد

خانم دکتر هنرور

پژوهشگر

لیلا مصطفایی

آبان ۱۳۹۶

چکیده

در بیشتر تعریفهایی که برای دین ذکر شده ، مفهوم اعتقاد و عمل لحاظ شده است . این تعریف ، با آیات قرآن و سایر کتابهای آسمانی ، بیشتر سازگار است ؛ زیرا رستگاری انسان را دو چیز به وجود می آورد ؛ ایمان به خدا و عمل صالح .

در دین داری افراد به ویژه نسل جوان و نوجوان آسیب ها و موانع وجود دارد از جمله آسیب های شناختی و غیرشناختی . آسیب های شناختی شامل آموزش در مقاطع تحصیلی که اگر در آموزش و تعلیم و تربیت آموزش دینی لحاظ شود کاروان آموزش راه بی راهه می رود - آسیب های متون دینی علوم دینی در مدارس و دانشگاه ها که باید علوم دینی در مدارس و دانشگاه ها آموزش دیده می شود - آسیب های معلمان و مربیان که باید از معلمان مؤمن و متخصص استفاده شود . از جمله آسیب های غیر شناختی آسیب های حقوقی اقتصادی و جامعه شناختی : تقلید و شخصیت گرایی - تبلیغات و عملکرد دشمنان - فقر است .

برای دین گریزی جوان اهداف و غایتهایی است که مهمترین آن دور شدن جوان از خداوند رسیدن به سعادت است . پژوهشگر در این تحقیق با روش نقلی توصیفی موارد فوق را مورد بررسی قرار داده است .

کلید واژه : دین ، دینداری ، جوان ، جامعه ، عوامل ، دین گریزی ، راهکار

مقدمه

مهم‌ترین رسالت نظام اسلامی برنامه ریزی برای رشد و پرورش انسان‌هایی مؤمن و عالم به تعالیم است. انجام این رسالت بستری فراهم می‌کند تا آحاد و جامعه وظایفی را که خداوند برای آنها معین کرده انجام دهند و به سوی فلاح و رستگاری گام بردارند، علاوه بر برنامه ریزی تعلیم، تربیت و رشد دینی، آسیب‌شناسی فرایند تعلیم و تربیت ضروری است، چرا که شناسایی آفت‌هایی که در طول این مسیر تربیت دینی ظاهر می‌شود رفع آنها بهبود نظام تربیت دینی را در نسل‌های آینده به دنبال خواهد داشت.

تعلیم و تربیت دینی محصول کارکرد تمام دستگاه‌های فرهنگی - تربیتی مثل مدرسه، خانواده، رسانه‌های جمعی، ... در کنار محیط اجتماعی است. عدم پایداری یا کارکردهای نامطلوب آنها به عنوان مانع آسیب‌زا در فرا روی مخاطبان تربیت قرار دارد. وجود مربی آگاه به مسائل دینی و تطبیق آن با ساختمان وجودی جوان همچنین جامعه‌ای که دستگاه‌های دولتی آن در راستای اهداف دینی باشد می‌تواند تمام خواسته‌های درونی جوان را شناخته و آن را در مسیری صحیح ارضا نماید. چنین تربیتی پایدارترین تربیت هاست و می‌تواند جوان را به شایستگی بسازد و موجبات خوشبختی و سعادت او را فراهم سازد. پژوهشگر در این تحقیق با استفاده از روش کتابخانه‌بامراجعه به کتابهای آسیب‌شناسی رفتاری انسان ازدیدگاه قرآن تعلیم و تربیت ازدیدگاه امام خمینی رحمه الله ... به بررسی عوامل دین‌گریزی پرداخته است، ولی مشکلاتی هم این تحقیق داشته از جمله عدم دسترسی به کتابخانه مفصل.

مفهوم شناسی

دین در لغت : دین به معنی طاعت ، جزا ، تدبیر ، سیره است . راغب در مفردات شریعت به خاطر فرمانداری را دین می گویند .^۱

در لسان العرب (۶۳۰ - ۷۱۱ هجری) معانی دین همراه با توضیح بیشتر عنوان می گردد .^۲
فیروزآبادی (۷۲۹-۸۱۷ هجری) در قاموس المحيط ، بیش از دیگران برای واژه دین ، معنا بیان کردن که برخی از آنها با یکدیگر متضاد می باشند ؛ پس می توان این واژه ها را اضداد دانست .^۳
شیخ طوسی در ابتهان معانی : حساب ، جزا ، اطاعت ، ملک ، قهر و استیلاء و عادت را از معانی دین شمرده و برای هر معنا ، شعری از اشعار عرب را به عنوان شاهد ذکر کرده است .^۴
برخی از لغت شناسان معتقدند که در معنای اصلی این ماده ، ((د - ی - ن)) دو چیز نهفته است :

۱- خضوع و فرمانبرداری . ۲- بودن این انقیاد در برابر یک قانون ، دستور مقررات ویژه و معین پس مطلق انقیاد و اطاعت ، نمی تواند جزو معانی اصلی این واژه محسوب گردد. این معنا اگر مورد پذیرش باشد ، به معنای حکم ، جزا ، حساب و ... اطلاق می شود و اگر جنبه مطاوعی آن مقصود باشد ، معانی اطاعت ، ذلت ، مملوک بودن و ... از آن انتزاع می گردد.

پس معنای دین و حقیقت آن ، عبارت است از : تسلیم ، خضوع و فرمانبرداری کامل و خالص در برابر احکام تکوینی و تشریعی خداوند . ظهور واقعی این حقیقت در آخرت است . از این رو آن روز را ((یوم الدین)) گویند . مفاد آیات (وَكُنَّا نُكَذِّبُ يَوْمَ الدِّينِ)^۵ ، (وَمَا أَذْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ)^۶ ، ((ما

۱- راغب اصفهانی حسین بن محمد مفردات الفاظ قرآن جلد ۱ . بیروت . دارالقلم . الدار الشامیه . ۱۴۱۲

۲- ابن منظور ، لسان العرب ، ج ۳ ، ص ۱۶۷ ؛ ابن الاثیر ، النهایه فی غریب الحدیث و الآثار ، ج ۲ ، ص ۱۴۸

۳- قاموس المحيط ، ج ۴ ، ص ۳۲۰

۴- مرثی (۷۴) آیه ۴۶

۵- انفطار (۸۲) آیه ۱۷

۶- فاتحه (۱) آیه ۴

بنابراین بهترین توصیه ای که برای توسعه دین رساه ای شده میتوان داشت اول این است که از تبلیغ مستقیم دین که عملاً نتیجه عکس میدهد دست برداشت ، دوم اینکه با تجدید نظر در قوانین ، تلویزیون های خصوصی امکان وجود پیدا کنند و سوم اینکه از جانب سازمانهای غیر دولتی دینی ، تلویزیون های خصوصی دینی تاسیس شود . از آن جا که این راه حل بسیار دور از دسترس به نظر می رسد ، در تلویزیون دینی تنها می توان به لزوم افزایش برنامه ها به منظور پرهیز از حرکت به سوی سکولاریسم و تعمین اعتقادات و رفتار های دینی تأکید کرد.^۱

اطلاع برخورد مسئولان و حاکمان بر اساس آموزه های دینی و اطلاع قوانین) ارائه راهکار های سیاسی و حقوقی (

سران حکومت ها ، صاحب منصبان ، بزرگان و صاحبان قدرت ، از جمله گروهی هستند که بیشترین نقش را در ایجاد زمینه های دین گرایی یا دین گریزی جوان دارند چرا که هر اندازه مقام افراد در جامعه بالاتر باشد میزان تأثیرگذاری آن ها بر مردم بیشتر خواهد بود . به همین خاطر اگر طبقه تأثیرگذار مصلح باشد و در راه حق گام بردارد مردم را به سوی حق هدایت می کند و اگر همانند فرعون مفسد باشد ، مردم را به سوی باطل برود و آن ها را از دین الهی گریزان می سازد ، بنابراین کسانی که به هر دلیل در رأس حرم جامعه قرار می گیرند ، در حقیقت الگوی مردم در تمام زوایای زندگی شان می شوند . گفتار و رفتار آنان ، چگونگی زیستن آن ها تفکر و اندیشه آنان جهت گیری اعتقادات و شناخت مردم را مشخص می کند ، و این امر است که امروزه ما در جامعه خود شاهد آن هستیم و نیازی به اثبات ندارد زمانی که سرمداران تا این اندازه در روحیات و شکل دهی شخصیت مردم نقش آفرین هستند تأثیر آنان در دینداری مردم نیز امکان ناپذیر خواهد بود .

---

^۱ - اعظم داود راد ، نقش برنامه دینی و غیر دینی تلویزیون در افزایش یا کاهش دین داری ، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ، دور دوم شماره ۶ - ۱۳۸۸ ، ص ۷۷-۴۹

قرآن کریم نیز در این باره چنین می فرماید : که گمراهان عامل گمراهی خود را رؤسای قوم خود می دانند ((... رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلًا)) (و می گوید : پروردگارا ، ما رژسا و بزرگتران خویش را اطاعت کردیم و ما را از راه بدر کردند .)^۱ اگر چه ابتدای آیه بر تمایلات روحی انسانی های عادی ، مبنی بر پیروی و الگو برداری از رؤسا و بزرگان و حاکمان جامعه دلالت دارد ، ولی آخر آیه بیانگر نقش مؤثر سران و بزرگان بر مردم می باشد چرا که کسانی که در جامعه منزلت اجتماعی ویژه ای پیدا می کنند بهتر می توانند در دیگران تأثیر بگذارند .^۲

با شرایط موجود در جامعه لازم است مسئولین تدبیری را به کار گیرند تا با عمل به آن بتوانند جامعه را در مسیری اداره کنند که مورد تأکید دین اسلام قرار گرفته باشد و سیاست هایی را اعمال کنند که مورد رضایت حق تعالی قرار بگیرد از جمله روش هایی که می توان برای بهبود جامعه و گرایش دینی جوانان ارائه کرد عبارتند از :

۱- تنظیم برنامه ای کامل و دقیق تبلیغی جهت پاسخگویی به شبهات و سئوالات نسل جوان و نوجوان به وسیله نهادهای ذی ربط خصوصاً حوزه های علمیّه که وظیفه مهم در عین حال خطیر نظر معارف اسلامی را دارند . این برنامه تبلیغی

باید علمی بوده و با شیوه های نوین و کارآمد به مخاطبان که اکثریت آن ها نسل جوان و نوجوان هستند ارائه شود . به لحاظ محتوایی نیز علاوه بر غنای مطالب متقن بودن آن ها متناسب با نیاز مخاطب باشد .

۲- تأسیس یک نهاد و سازمان مستقل برای آسیب شناسی دینی جامعه ، به دلیل ضرورت نیاز سنجی کامل اقشار مختلف جامعه به لحاظ دینی به این صورت که تیم هایی از کارشناسان زبده دین شناس و روان شناس و جامعه شناس در بطن جامعه به آسیب شناسی و نیاز سنجی بپردازند بعد از

^۱ - سوره احزاب (۳۳) آیه ۶۷

^۲ - محمدتقی مصباح یزدی ، راه و راهنما شناسه ، چاپ اول ، قم ، بوستان کتاب ، ۱۳۸۶ ، ص ۱۷۴

روانشناسی دقیق و جامع و تحلیل و بررسی گروه های برنامه ریز به برنامه ریزی برای رفع نیاز ها
بپردازند .

۳- تبدیل آموزه ها و معارف ناب اسلامی به صورت مطالب کاربردی و قابل اجرا در شئون مختلف
زندگی .

۴- پرورش مبلغین و معلّمین آگاه به معارف دینی در حدّ نیاز جامعه و برای قشر های مختلف
جوان و نوجوان و کودکان که آشنا به فنون تدریسی و تبلیغ با توجّه به خصوصیات مخاطب بوده و از
روش پژوهش و مطالعه برای بروز کردن مطالب خود استفاده کند .

۵- دقت و سرعت عمل نهاد های مربوط برای مقابله با تهاجم فرهنگی دشمنان تا قبل از اینکه
تبدیل به معضل فرهنگی دینی شود .

۶- الگو سازی صحیح و قابل اقتدا از ائمه علیه السلام . صلحا مؤمنین برای نسل جوان تشنه
معارف .

۷- اصلاح رفتاری مسئولیت نظام و دولت تا علاوه بر متخلق بودن به اخلاق و رفتار اسلامی کمر
همت به رفع نیاز های جامعه اسلامی بپردازند تا جلوه برخی از آفت ها و موج های دین گریزی که به
علّت فقر و معضلات اقتصادی و فرهنگی به وجود می آید گرفته می شود و مردم تحت فشار واقع
نشوند .

۸- تغییر اساسی در نظام آموزش و پرورش جهت نهادینه سازی معارف و تربیت اسلامی در دانش
آموزان و دانشجویان ، از طریق تدوین و بازنگری متون درسی و اسلامی ، استخدام و به کار گیری
معلّمین و اساتید کارشناس در مسائل دینی ، تأکید بر برنامه های دینی ، فرهنگی در مدارس و
دانشگاه ها .

نتیجه گیری :

دین به معنی اطلاعات و فرمانبرداری از فراست دینداری یعنی ارزش های دینی را در حیات و زندگی خود وارد کردن و پیاده کردن آنان در مسیر زندگی است که فقط با اطاعت و فرمانبرداری از فرا حاصل می شود اما عواملی سدّ راه آن است که موجب دین گریزی می شود یا افراد در دین یا اعیان خود سست می شوند . اعتقاد به خدا و قرار گرفتن در مسیر دین داری سبب قرب الهی می شود و باید از دین گریزی جلوگیری شود که فرد و جامعه را به فساد می کشاند و سعادت را از آن باز می دارد . انسان با مراجعه به ابعاد وجودی خود و شناخت موانع دین در جهت برطرف کردن موانع دین خواهد آمد که با تفکّر و تعقل می تواند آن ها را بشناسد و برنامه های ناب اسلامی در تربیت انسان نهایت دقّت و سعی خود را می کند تا با آسیب شناسی دینی جوانان طوری برنامه ریزی می کند تا انسان را به هرف تهایی برساند که آن قرب الهی است .

منابع و مآخذ :

- ۱- قرآن کریم
- ۲- نهج البلاغه
- ۳- داودی ، محمد ، نقش معلم در تربیت دینی ، زیر نظر علیرضا اعرافی ، چاپ اول ، قم ، پژوهشکده حوزه و دانشگاه ، ۱۳۸۴
- ۴- زاهدی ، مرتضی ، نظریه تربیت اسلام و نظام سازی برای تحقق آن ، چاپ اول ، تهران ، نشر مؤسسه فرهنگی و هنری صابره ، ۱۳۸۸
- ۵- راغب اصفهانی ، حسین بن مخمر ، مفردات الفاظ قرآن ، جلد ۱ ، بیروت ، دارالقلم ، دارالثاحیه ، ۱۳۱۲ ق
- ۶- شکوهی ، علی ، ریشه ها و عوامل دین گریزی از نظر قرآن و حدیث ، چاپ چهارم ، قم ، مؤسسه بوستان کتاب ، ۱۳۸۴
- ۷- طباطبایی ، محمدحسین ، تفسیر المیزان ، جلد دوم ، قم ، دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم ، ۱۳۷۴
- ۸- مطهری، مرتضی ، تعلیم و تربیت در اسلام ، چاپ بیست و سوم ، تهران انتشارات صدرا ، ۱۳۷۳
- ۹- کریمی ، عبدالعظیم ، نکته های روانشناختی در تربیت دینی فرزندان ، چاپ چهارم ، تهران ، انتشارات ستاد اقامه نماز ، ۱۳۸۹
- ۱۰- سید ابوالحسن حسینی ادیانی ، آشنایی با نظام تربیتی اسلامی ، ج ۱ ، چاپ اول ، قم ، دفتر انتشارات اسلامی ، ۱۳۷۹
- ۱۱- ساجدی ، ابوالفضل ، دین گریزی چرا ، دین گریزی چه سان ؟ قرآن و نظام تربیتی نسل دوم ، چاپ سوم ، قم ، انتشارات مؤسسه آموزش امام خمینی ، ۱۳۸۶
- ۱۲ - موضوع : راه های پیشگیری از دین گریزی جوانان ، آبان ۱۳۹۴ ، سعید مصطفایی